

ERVARINGEN

van een

mitrailleur-compagnie

M. C. - II - 28 R. I.

door

dr. J. Rinse

reserve-kapitein der infanterie

MAVORS

— DECEMBER 1940 —

ARNHEM

ervaringen van een mitrailleur-compagnie.

SAMENSTELLING VAN DE MITRAILLEUR-COMPAGNIE.

<i>a. Commandogroep:</i> kapitein (C.-M.C.); sergeant-toegevoegd de Jong; korporaal Broer; 6 ordonnansen. <i>b. Verbindingsafdeeling:</i> sergeant Bakker; 6 telefonisten; 4 optische seiners. <i>c. Geneeskundige groep:</i> korporaal van Sliedrecht; 3 ziekendragers; 1 raderbaar. <i>d. Administratieve groep:</i> sergeant-majoor-administrateur Kettenis; fourier Krugers; korporaal Fase; korporaal-facteur de Koning; kleermaker.	<i>e. Gevechtstrein:</i> sergeant van Tiel; korporaal-mitr.-hersteller Lemmers; korporaal-mitr.-hersteller Buwalda; 6 soldaten-rijders van den bok; 2 soldaten-chauffeurs; 2 patroon-caissons; 1 goederen-auto. <i>f. Keukentrein:</i> sergeant-menagemeester v. d. Voet; korporaal-kok Minderhoud; 4 bijkoks; keukenwagen; proviandwagen. <i>g. Vier Sectiën, ieder à twee stukken zware mitr.:</i> 4 Sectie-Commandanten; 4 sergeanten-afstandmeters; 8 korporaals; 84 manschappen.

Sectie-commandanten: Reserve-1e-Luitenant Crabbendam, Reserve-Vaandrig Kuipers, sergeant de Boer en sergeant van Engelen.
Stuks-commandanten en sergeanten-afstandmeters: sergeanten Blonk, Bulk, Guley, Hendriks, v. d. Kaay, Kuipers, Loer, v. d. Louw, Olden, Pistor en Vink.

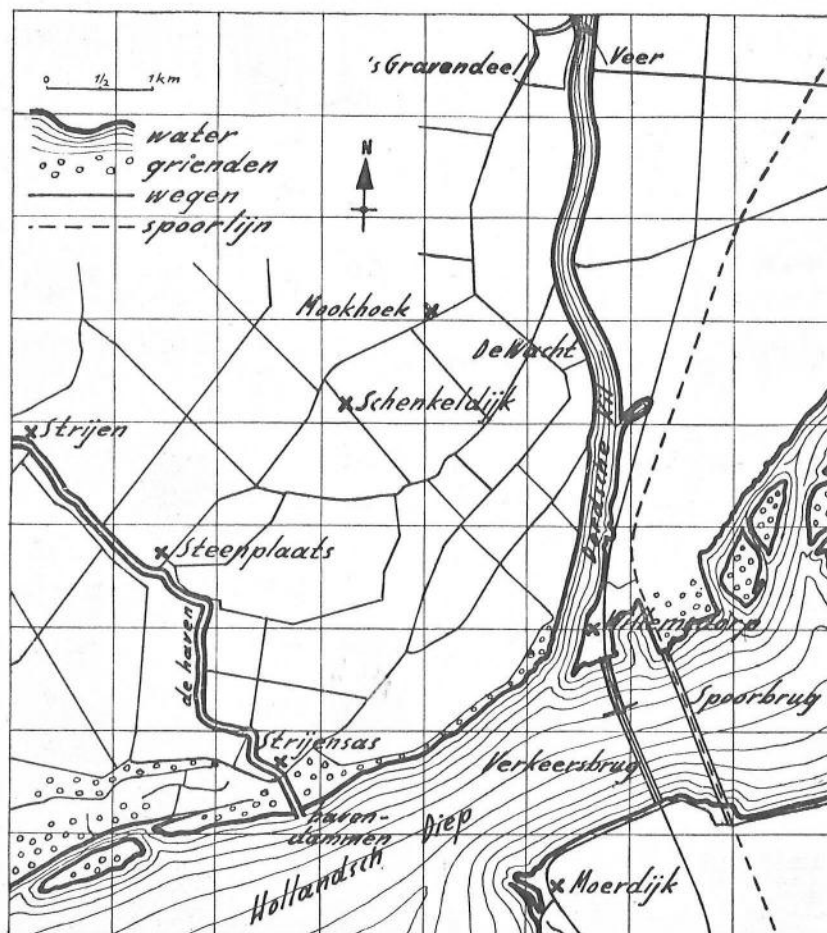
ERVARINGEN VAN EEN MITRAILLEUR-COMPAGNIE (M.C.-II-28 R.I.)

door Reserve-Kapitein Dr. J. RINSE.

De compagnie, die in Breukelen was gemobiliseerd, bestond uit 150 man van gemiddeld 30 jaren oud en meest afkomstig uit Zuid-Holland (Leiden en omgeving). Zij was bewapend met acht zware mitrailleurs (Schwarzlose) en de noodige handvuurwapenen. Het eerste deel der mobilisatie werd doorgebracht in de Forten Blauwkapel en Voordorp, Noordelijk van Utrecht in de Hollandsche Waterlinie gelegen, waar pionierwerkzaamheden en oefeningen met de mitrailleurs de hoofdschotel van het programma vormden. O.a. werden een veertigtal mitrailleur-nesten uitgezet en gedeeltelijk ingericht voor de moderniseeringswerken in de fortenlinie, beginnende bij Fort de Klop aan de Vecht bij Zuilen, over Fort de Gagel, Fort de Ruygenhoek, Groene Kan, Fort Blauwkapel naar het Fort aan den Voordorperweg nabij de Bilt.

Daarnaast hadden de mitraillisten een actief aandeel bij de inrichting en het beheer van de cantine van Fort Blauwkapel, welke door de tot de compagnie behorende vaklieden in een oude artillerie-loods werd ingericht, in welk gezellig milieu tijdens den strengen winter zoovele geslaagde voorstellingen werden gegeven, dat de cantine alom bekendheid genoot. De sergeant-majoor-administrateur (s.m.a.) Kettenis ontpopte zich daarbij als een uitstekend organisator en cantine-administrateur.

De oefeningen met de mitrailleurs werden tijdens de vorstperiode gehouden in een daartoe zelf ingericht lokaal, hetwelk gelegenheid bood tot panoramaschieten op een door korporaalsnel vervaardigd panorama. Op deze wijze werd de lange, strenge winter zoo goed mogelijk benut, zoodat de compagnie tijdens de

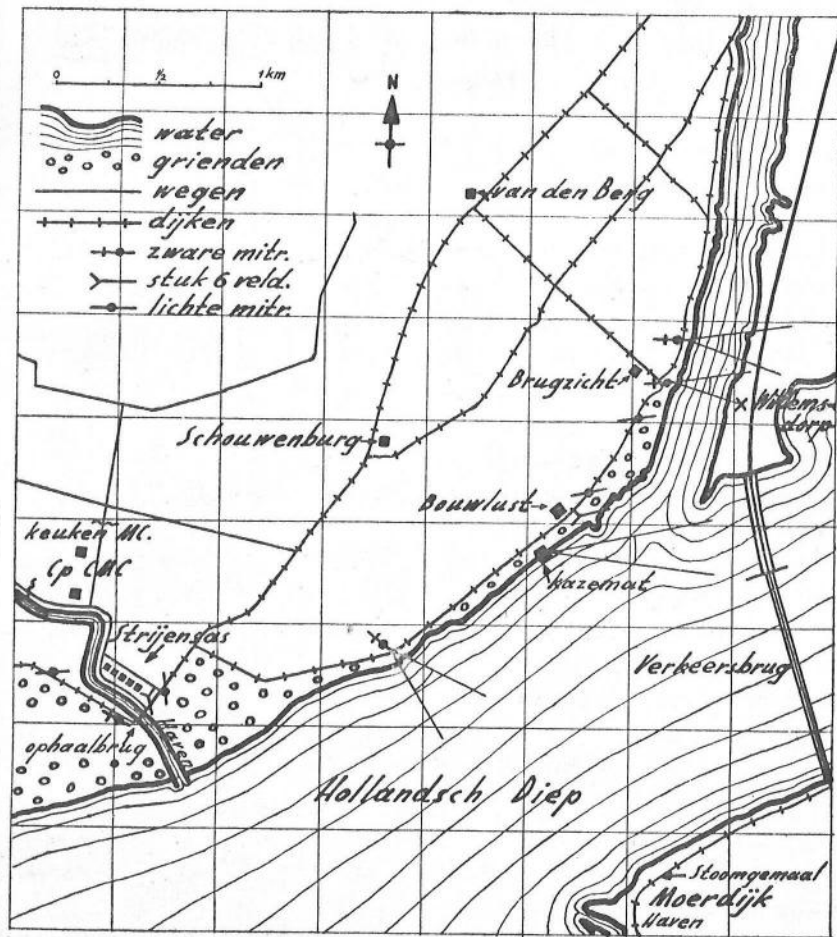

gevechtsschietoefeningen op de Loosdrechtsche plassen op 8 en 9 April kon bewijzen, dat een goede vaardigheid in het gebruik der wapens en een groote trefzekerheid was verkregen. Niemand vermoedde op die dagen, dat het geleerde reeds een maand later in practijk zou moeten worden gebracht.

Op 12 April in den vroegen morgen nam de compagnie onverwacht afscheid van Fort Blauwkapel, waar zij zich zoo geheel thuis gevoelde en vertrok als onderdeel van het Bataljon onder commando van Majoor Ravelli per trein naar Dordrecht. In den middag werd gemarcheerd langs de Zeehaven en over het veer bij 's-Gravendeel, waar vier weken later hevig zou worden gevochten, naar de Hoeksche Waard, waar kwartieren werden betrokken op de hofsteden van de Dordsche Kil tegenover Willemsdorp tot en met Strijensas, het kleine getij-haventje aan het Hollandsch Diep, hetwelk in vroeger eeuwen deel uitmaakte van de route 's-Gravenhage—Parijs.

Het polderterrein met zijn fraaie riviergezichten en uitgestrekte, buitendijksche griendbosschen, waarin het getij ruim 2 meter verschil tusschen eb en vloed vertoont, was van geheel anderen aard dan de omgeving van de Utrechtsche forten. Ook de gedecentraliseerde legering op een zestal boerderijen was geheel anders. Het meest opvallend was echter het ontbreken van verdedigingswerken. Slechts hier en daar waren eenige betonnen schuilplaatsen gebouwd of nog in aanbouw, doch opstellingen voor de wapens ontbraken, met één uitzondering t.w. een moderne mitrailleur-kazemat nabij de boerderij Bouwlust, die weldra de trots van de compagnie werd. Deze kazemat was op 1100 meter afstand gelegen van het begin der verkeersbrug over den Moerdijk. Een keurig voorbereid vuurplan met afstandskaart werd daarin aangetroffen. Later tijdens den oorlog zou blijken, dat dit vrijwel geheel nutteloos was, daar er geen rekening mede was gehouden, dat de doelen zouden bestaan uit snel over de brug rijdende automobielen.

Spoedig na aankomst werd na een dringende aansporing van den Overste Govers begonnen met het aanleggen van versterkingen, het maken van voorloopige mitrailleur-opstellingen en schootsvakken in de griendbosschen, doch na twee dagen kwam van hoogerhand het bevel dit werk te staken en te wachten tot een algemeen werkbevel was uitgegeven. Slechts noode werd dit bevel opgevolgd.

Eerst drie weken later, t.w. Maandag 6 Mei, kon weer begonnen worden, hetgeen dan ook met volle kracht geschiedde van 7.00 tot 18.00, doch niet meer mogelijk maakte, dat op Vrijdagmorgen 10 Mei de opstellingen konden worden gebruikt.

Dien morgen om 4 uur werden wij gewekt door luchtafweergeschut, hetgeen aanvankelijk geen reden tot ongerustheid gaf. Toen de Commandant der Mitrailleur-Compagnie (C.-M.C.) na een telefonisch onderhoud met den Bataljons-Commandant (B.C.), die te Strijen verbleef, om half vijf order gaf om bij wijze van voorzorg eenige mitrailleurs gereed te maken tegen luchtdoelen en hij om 4.45 bij het haventje van Strijensas kwam, bleek dat de Moerdijkbruggen in zwarte rookwolken waren gehuld en dat er dozijnen vliegtuigen in de lucht waren, die parachutisten uitlieten boven den Brabantschen oever en het eiland van Dordt. Toen direct daarop eenige groote, zwarte, van kruisen voorziene transportvliegtuigen laagvliegend boven Strijensas kwamen, bedacht de C.-M.C. zich niet lang en werd den inmiddels gereedgestelden mitrailleur bevel tot vuren gegeven, hetgeen onmiddellijk geschiedde. Hiermede waren voor de Compagnie de spanningsvolle dagen begonnen en was ieder man spoedig in actie.

Om zes uur 's morgens bleek uit een telefonische mededeeling van den B.C., dat het Oostelijk gelegen eiland van Dordt met inbegrip van Willemsdorp en de beide bruggen geheel door de Duitschers was bezet. Van een officieelen oorlog was nog geen bericht binnengekomen. Dit kwam eerst later over de radio.

De stukken, die inmiddels de hun toegewezen plaatsen aan den rivierdijk hadden ingenomen, groeven zich zoo goed mogelijk in en bleven gedeeltelijk gereed voor vuren op luchtdoelen, waartoe meermalen gelegenheid was. De vliegtuigen werden daardoor gedwongen belangrijk hooger te vliegen.

De beide nabij de Dordsche Kil gelegde stukken, welke onder commando van Vaandrig Kuipers stonden, kozen nieuwe opstellingsplaatsen, zoodanig, dat zij het op 300 m verwijderde Willemsdorp en den langs dit dorp leidenden grooten verkeersweg konden bevuren. Dit bestond uit het vuren op snelrijdende auto's en motorrijwielen en maakte een geheel nieuw niet voorzien vuurbevel noodzakelijk. Het vuur werd n.l. afgegeven op een punt vóór de rijdende auto's en gestaakt vóór deze in de vizierlijn waren gekomen, daar rekening moest worden gehouden met den vluchttijd van de projectielen. De resultaten hiervan bleken wel-

dra, toen zoowel op de brug als op den weg door Willemsdorp verscheidene wagens tot stoppen werden gedwongen en een Roode-Kruisauto de inzittenden kwam weghalen. Ook twee auto's, waarachter door de Duitschers buitgemaakte stukken geschut van het bruggenhoofd uit Brabant werden aangevoerd, werden tot stilstand gebracht; deze konden eerst 's nachts van de brug verwijderd worden. Een enkele maal gelukte het aan een vermetelen chauffeur om schijnbaar ongedeerd de overzijde te bereiken.

Reeds in den vroegen morgen waren gewonde burgers uit Brabant per boot aangekomen en eenige luchtdoelartilleristen van de nabij Willemsdorp gebombardeerde batterij kwamen over de Kil. Eén van hen was reeds gestorven en werd den volgenden dag achter de boerderij Brugzicht ter aarde besteld. Een en ander maakte uiteraard diepen indruk, doch verhinderde niet, dat met kracht aan de stellingen werd doorgewerkt, afgewisseld met vuren op lucht- en landdoelen. De C.-M.C. vorderde de diensten van een 50-tal burgers, grootendeels griendwerkers, die onder leiding van hun voorman Jonas de grienden gingen kappen nabij de haven van Strijensas ten einde het gedekt naderen van vijandelijke vaartuigen te voorkomen. Met groote snelheid werd dit werk uitgevoerd.

Intusschen kreeg de in Strijensas gelegerde tirailleur-Comp. (2-II) onder commando van Kapitein Belgraver order zich gereed te maken voor vertrek, tegelijk met een Sectie zware mitrs., waarvoor de 1ste Sectie met Lt. Crabbendam werd aangewezen. Eenzelfde order kwam, voor de meer Westwaarts gelegen 1ste tirailleur-compagnie onder bevel van Kap. Schouten. Aan deze werd de 2de Sectie zw. mitrs. toegevoegd. De C.-M.C. nam afscheid van deze Secties en van de C.Cn. der tirailleur-compagnieën, helaas voor goed van den Kapitein Schouten, die den volgenden dag zou sneuvelen na een dapper persoonlijk vuurgevecht met den vijand. De beide compagnieën met een derde tirailleur-compagnie van 34 R.I. zouden, naar later bleek, onder commando van Majoor Ravelli, een tegenstoot ondernemen op het eiland van Dordt. Als bezetting van Strijensas en den rivierdijk tot aan de Dordsche Kil (4 km) bleef het resteerende gedeelte der M.C. benevens twee stukken 6 veld (Luitenant Dubru) achter. Nog denzelfden dag werd versterking ontvangen van een Sectie tirailleurs onder commando van Luitenant Veerman van III-28 R.I. Voorts

bevond zich aan de Dordsche Kil een tirailleur-compagnie van 3-II-28 R.I., onder commando van Luitenant van Muiswinkel, die zijn commandopost in boerderij van den Berg had gevestigd. Van deze compagnie waren twee Secties gelegerd nabij de boerderij Bouwlust onder commando van de luitenants Groothuis en Huisman. Het front van de boerderij Brugzicht aan de Kil tot en met Strijensas stond onder commando van C.-M.C., behalve de beide Secties van de luitenants Groothuis en Huisman, die echter wegens de moeilijke verbindingen met boerderij van den Berg herhaaldelijk overleg pleegden met C.-M.C. Toen tenslotte nog de beschikking werd verkregen over een zwaren mitrailleur met bediening van 12 M.C., welke uit het bruggenhoofd Moerdijk was teruggenomen, kon het detachement Strijensas over de volgende wapens beschikken:

- 5 zware mitrailleurs,
- 2 lichte mitrailleurs,
- 2 stukken 6 veld,
- 160 handvuurwapenen.

Daar Westelijk van Strijensas de troepen teruggenomen waren, moesten ook naar die zijde wachten worden uitgezet. De beschikbare krachten werden zoo goed mogelijk verdeeld en op de belangrijkste punten in stelling gebracht. Eén daarvan, de haveningang van Strijensas, werd bewaakt met een stuk 6 veld, een zwaren en een lichten mitrailleur en 's nachts bovendien versterkt met een staande patrouille op het havenlicht.

De organisatie van een en ander verliep vlot. Wel nimmer werden de bevelen zoo snel en stipt uitgevoerd als dien dag en de daarop volgende dagen. Daar veel hinder werd ondervonden van de onrustige bevolking van het dorpje, hetwelk tijdens de lucht-aanvallen haar toevlucht zocht in de beide, nabij de haven gelegen betonnen 12 mans schuilplaatsen, liet de C.-M.C. 's middags de vrouwen, kinderen en ouden van dagen per trailer evacueeren naar de meer binnenwaarts gelegen dorpen van de Hoeksche Waard. Het gezicht op het bombardement van den Brabantschen oever door de eigen achter ons geplaatste artillerie was van grooten invloed op de snelheid der evacuatie. Een aangenaam aandoende rust en ontspanning ontstond na het ontroerende vertrek der jammerende bevolking. Ieder militair ging met verdubbelden ijver voort met zijn werkzaamheden en de C.C. maakte van de gelegenheid gebruik voor een verkenningstocht langs het front.

Daar het detachement thans geheel zelfstandig was geworden

en in eigen verpleging moest voorzien, gingen de s.m.a. benevens de korporaalkok op onderzoek uit naar levensmiddelen-voorraden in de streek. Gelukkig bleek nogal een en ander aanwezig te zijn, zoodat alle dagen een flinke stevige pot kon worden toe bereid. Zelfs een bakker bleek bereid te blijven werken. Groote hoeveelheden melk en eieren werden gratis van de bevolking ontvangen. De koks van de M.C. hadden ca. 1 km N.W. van Strijensas onder het geboomte van de boerderij van H. Herweyer een keuken ingericht, welke gedurende de geheele oorlogsperiode op uitstekende wijze heeft zorggedragen voor de voedselvoorziening, zelfs tijdens hevige luchtaanvallen op nabijgelegen objecten. Het voedsel werd per bakfiets langs of door granaattrechters tot in de voorste linie gebracht (300 m van het door de Duitschers bezette Willemsdorp). Ook de tusschengelegen tirailleur-secties nabij Bouwlust deelden daarin meermalen mede. Zelfs tijdens artillerie-beschietingen werden de voorraden sprongsgewijze naar de bezetting der beton-kazemat gebracht, zoodanig, dat van de pauzes tusschen twee explosies werd gebruik gemaakt om een sprong te doen. In niet geringe mate hebben de koks onder leiding van hun rustigen Zeeuwschen korporaalkok Minderhoud bijgedragen om het weerstandsvermogen tijdens de moeilijke spanningsvolle dagen op peil te houden. Merkwaardigerwijze werkte de spanning zeer op de eetlust en had men groote behoefte aan voedsel.

De commandopost was gevestigd in het ruime heerenhuis van Gebr. Herweyer, even buiten Strijensas, aan den weg naar Strijen gelegen. Reeds Vrijdagmorgen vroeg was een gedeelte der ruiten door den luchtdruk van de bom-ontploffingen gesprongen. De van water en electriciteit voorziene woning bevatte het compagniesbureau met telefonische verbinding naar Strijen en Cillaarshoek en bood logies voor de commandogroep en twee officieren. Hier gingen de ordonnansen uit om de bevelen over te brengen en werden de binnengekomen berichten rechtstreeks naar C.-28 R.I. getelefoneerd. Een radiotoestel bracht het nieuws uit Holland, hetwelk in zoo sterke mate heeft bijgedragen om een onrustige atmosfeer te scheppen. Alarmeerende berichten over voorvallen in de omgeving werden steeds gecontroleerd door een patrouille onder commando van den sergeant-toegevoegd de Jong. Evenals bij de stukken in de opstellingen, voelden alle bewoners van het huis zich nauw met elkaar verbonden, doorleefden momenten van diepe spanning en verademden weer om met

kwinkslagen de stemming op peil te houden. Meestal was het mogelijk, dat de drie officieren der compagnie met den Vaandrig hier hun warmen maaltijd gebruikten en de te nemen maatregelen bespraken. 's Nachts werden van hier uit door de officieren de rondes gemaakt om de posten te controleeren en zoo noodig moed in te spreken. Hier ook kwamen de telefonische orders binnen van den Overste Stroink van 28 R.I., die in Cillaarshoek, later in Maasdam zetelende, de reorganisatie der op Beierland overgebleven troepen regelde. Voorts van den Chef Staf der groep Kil, den Kapitein Calmeijer, terwijl soms ook contact mogelijk was met den luitenant van Muiswinkel van 3-II. Helaas was geen telefonische verbinding met Bouwlust en Brugzicht voorhanden, daar de oorspronkelijk bij de compagnie aanwezige veldkabel op Fort Blauwkapel moest worden achtergelaten en de direct aangevraagde nieuwe kabel nog niet was aangekomen. Zodoende werd de verbinding met de sectiën door ordonnansen onderhouden.

Het voortdurend neerdalen van parachutisten, steeds ca. 13 uit één vliegtuig, die dan eenigen tijd trapsgewijze als witte wolkjes in de lucht hingen en voorts de talrijke berichten uit de radio, die waarschuwd en tegen verkleede Nederlandsche soldaten, schiepen een zoodanige sfeer van onrust, dat velen geen nachtrust durfden te nemen, hetgeen zich vooral na den 4den oorlogsdag heeft gewroken door volkomen apathie of hypernervositeit van de betrokkenen. Velen waren daardoor volgens de populaire uitdrukking „over hun toeren gedraaid”. Zaterdag 11 Mei werd zelfs van hoogerhand bevel ontvangen eenige mitrailleurs in den rug op te stellen. Kort daarna bleek, dat een verkeerd bericht betreffende nederdalende parachutisten hiertoe aanleiding was geweest. De nachten waren vol spanning, ondanks de betrekkelijke rust wegens het ontbreken van vliegtuigen. Piketten bij de wapens, dubbele posten op de toegangswegen en een luisterpatrouille op het havenhoofd van Strijensas beveiligden de versterkingen. De officieren deden om beurten een ronde éénmaal per twee uren. Op deze wijze zijn de nachten zonder wederwaardigheden verlopen. Slechts de Sectie bij Brugzicht tegenover Willemsdorp kon geluiden van den vijand waarnemen. Bovendien waren in den nacht van Vrijdag op Zaterdag talrijke branden in Brabant zichtbaar. Het loeien van het onverzorgde vee klonk onheilspellend over het verre water.

De Zaterdagmorgen (11 Mei) begon weer vroeg met talrijke

vliegtuigen in de lucht, door de manschappen Sinterklazen genoemd, omdat het steeds een verrassing was wat daaruit zou komen, t.w. òf bommen òf parachuten met menschen of pakken en ook wel mitrailleurvuur. Na den eersten schrik van den Vrijdag wende men eenigszins aan deze verschijningen, vooral toen bleek, dat het effect dezer verrassingen erg medeviel. De parachutisten werden vaak reeds in de lucht onschadelijk gemaakt. De uitwerking van het mitrailleurvuur uit boven 500 m vliegende machines afgegeven, was nihil. Uitwerking van bommen is zeer plaatselijk en behoeft in het open veld en in de schuilplaatsen niet bijzonder gevreesd te worden. Een nabijgelegen batterij, welke een zeer hevig luchtbombardement te verduren heeft gehad, bleek daarna één gewonde te hebben en een beschadigden vuurmond. De op de Sectie bij Brugzicht afgeworpen bommen vielen deels in de Kil en deels in het weiland daarvoor. Evenzoo op de verbindingswegen. Het eenige resultaat was een weinig last bij het passeeren van de ca. 3 m breede trechters. Karakteristiek voor de wijze, waarop sommigen zich spoedig wisten aan te passen, was bijv. de houding van den jongen Vaandrig, die bezig met zich te scheren in de boerderij Brugzicht, na waarschuwing door een stuks-commandant, dat 12 Sinterklazen naderden en recht boven de opstellingen vlogen, rustig doorging met zijn toilet te maken zonder een spier te vertrekken. Tegen vliegmachines kon je immers toch niets beginnen en het effect van de van vrij groote hoogte geworpen bommen behoefde niet te worden gevreesd.

Momenten van spanning en van ontspanning, van groote activiteit en van passiviteit, van optimisme en van neerslachtigheid wisselden elkaar af. Het bevel van C.-28 R.I. op Zaterdagmorgen om het vuren op de brug te staken, omdat een Fransche pantser trein in Brabant naderde, gaf aanvankelijk groote opluchting, evenals de radioberichten betreffende de herovering van de vliegvelden. Ook de komst van een tweetal Engelsche vliegtuigen, de eerste en eenige, die wij boven onze stellingen hebben gezien en waarvan één brandend werd neergeschoten door een Duitsch toestel, gaf eenige ontspanning. Het in de nabijheid in stelling staande afweergeschut schoot verscheidene Duitsche machines neer, zoodat het een teleurstelling was, toen dit geschut Zaterdag werd teruggenomen, tegelijk met de bij de compagnie ingedeelde groep „vleermuizen” (zoeklichtbediening).

De vermoeidheid deed zich gelden, toen Zaterdagavond de

Stuks-Commandant van de betonkazemat zich kwam melden met het bericht, dat de kazemat niet meer te houden was wegens het landen van Duitsche troepen. Een onmiddellijk daarheen gezonden reserve-stuk (Srgt. van Engelen) vond alles in volmaakte orde en geen spoor van gelande troepen! De kazemat bleef dus bezet.

Op Zondagmorgen, na het gebruikelijke ochtendbombardement, was er een inzinking bij de tirailleursecties van Bouwlust, die meenden hun stellingen wegens het toegenomen vijandelijke vuur niet meer te kunnen houden. Hun terugtocht werd juist bijtijds door C.-M.C. gestuit en dank zij het voorbeeld van de Sectie Cn. werden de stellingen onmiddellijk weer ingenomen.

Overigens nam het vuur van den vijand uit Willemsdorp voortdurend in hevigheid toe. 's Vrijdags waren het nog enkele geweerschutters, die ons mitrailleurvuur beantwoordden. 's Zaterdags werden scherpshutters met periscoopgeweren in Willemsdorp geposteed, zoodat onze daartegenover gelegen mitrailleur-sectie met groote voorzichtigheid moest manoeuvreeren. Zelfs werd het vizier van één der mitrailleurs door een welgemikt schot beschadigd. Anderzijds ondervonden de Duitschers grooten overlast van ons vuur. Het verkeer op den weg in Willemsdorp was onmogelijk. Verscheidene treffers, o.a. van een met manschappen volgeladen autobus, werden gemaakt. Dit alles liet zich uitstekend waarnemen uit de boerderij Brugzicht. Het is daarom begrijpelijk, dat de vijand trachtte deze te vernietigen, waartoe brandprojectielen werden gebruikt. Juist tijdens een bezoek van den C.-M.C. was de hooiberg geraakt, zoodat voor het behoud van de boerderij gevreesd werd. Gezamenlijk optreden wist dit nog te voorkomen. Daar de boerderij met het dak boven den dijk uitstak, was het verblijf op den zolder, welke eens den trots der 3de Sectie uitmaakte, onmogelijk geworden.

Intusschen waren de eerste berichten binnengekomen van de bij het bataljon van Majoor Ravelli ingedeelde Secties zware mitrs. Twee mitraillisten, benevens een sergeant-afstandmeter, kwamen Zaterdagmiddag terug met de mededeeling, dat één tirailleur-compagnie (2-II) benevens de beide secties zware mitrailleurs, in een hinderlaag gevallen waren en de manschappen grootendeels gedood zouden zijn. Dit bericht wekte groote verslagenheid, maar ook verbittering en vastberadenheid om den strijd voort te zetten. Na den wapenstilstand bleek echter, dat de genoemde berichtgevers zich onvoldoende rekenschap hadden gegeven van de feiten

en dat het aantal dooden tot slechts eenigen was beperkt gebleven. In werkelijkheid waren gedeelten van het Bataljon inderdaad in hinderlagen gevallen en tenslotte gevangen genomen. Dit lot trof een stuk zw. mitr. van de eerste Sectie. De overige drie stukken met den Luitenant Crabbendam, die door toevallige omstandigheden korten tijd van het bataljon waren gescheiden geweest, wisten de hinderlaag te ontgaan, waarna zij op bevel van den te 's-Gravendeel bevelvoerenden commandant teruggenomen werden en in stelling kwamen aan de Westzijde van de Dordsche Kil, ten Noorden van 's-Gravendeel, alwaar zij nog een actief aandeel in den strijd hebben genomen. Dit alles was echter onbekend aan de ongeluksboodschappers.

Den geheelen Zaterdag werd op den Franschen pantsertrain gewacht. Wel werd hevig vuren in de richting Breda gehoord, doch dat was alles. De Duitschers maakten intusschen ongehinderd gebruik van de brug, daar op 1100 m afstand niet waar te nemen is met welke troepen men te doen heeft. Slechts de tegenover Willemsdorp gelegen Sectie wist met zekerheid, dat hier Duitschers lagen en leverde daarmede 'n regelmatig vuurgevecht.

Op Zondagmorgen kwam bericht door, dat het eiland van Dordt grootendeels gezuiverd was van den vijand door drie Bataljons Wielrijders. Het werd dus zaak om het vuur op Willemsdorp uiterst voorzichtig af te geven om geen eigen troepen te treffen. In den middag kreeg C.-3-II bevel om eenige patrouilles over de Kil te zenden en na te gaan, of Willemsdorp nog bezet was. Aldus geschiedde. Eén der patrouilles, die bij de Wacht, eenige kilometers Noordelijk van Brugzicht overging, trof geen vijand, doch de andere in Willemsdorp doorgedrongen drie man sterke patrouille bevond, dat de vroegere barakken der politietroepen bezet waren. Het daaruit ontvangen vuur doodde één der soldaten (dpl. J. Ververs van 3-II-28 R.I.). In ieder geval werd de indruk verkregen, dat de bezetting niet sterk was. De S.C. der tirailleurs, Luitenant Groothuis, en C.-M.C. beraadslaagden wat te doen viel. Het bevel van C.-3-II 28 R.I. voor Lt. Groothuis was om, indien mogelijk, met zijn Sectie en met die van Lt. Huisman over te steken en den vijand uit Willemsdorp te verjagen. Daartoe waren de in Strijensas gelegerde motorschepen en roeibootten gevorderd en naar de uitmonding van de Dordsche Kil in het Hollandsch Diep tegenover Willemsdorp gebracht. Er was vrij hevig vuur ontvangen op deze schepen. Besloten werd een voorberei-

dende beschieting met mortiervuur te vragen en dan over te steken, gedekt door het vuur der zware mitrs. Helaas bleek geen Sectie mortieren beschikbaar, daar deze allen op het eiland van Dordt waren ingezet. Van den overtocht werd dus afgezien. Kort na de beraadslaging gingen de barakken in Willemsdorp in vlammen op, hetgeen onverklaarbaar was. De oplossing van dit raadsel en de gegevens van de werkelijke situatie ter plaatse werden eerst na den wapenstilstand bekend. Wat was nl. het geval. Nabij Willemsdorp was door de Duitschers een groot krijgsgevangenenkamp ingericht, hetwelk door eenige hooge dijken gedekt was tegen vuur en zicht uit Westelijke richting. Ook de in de bovenvermelde hinderlaag gevallen militairen van ons Bataljon waren in dit kamp ondergebracht. Zij hebben later medegedeeld, hoe op Zondagmiddag de vork in den steel zat. Het kamp werd bewaakt door ca. 300 parachutisten, die door het Nederlandsche mitrailleurvuur, door den overtocht van de beide patrouilles en door de verschijning der schepen in de monding van de Kil (terecht) in de meening verkeerden, dat de Nederlanders een aanval gingen doen en over de Kil wilden komen. Men vermoedde, dat wij ongeveer een regiment sterk waren en dat er Engelsche troepen bij waren (in werkelijkheid slechts drie Nederlandsche secties à gemiddeld 30 man). Volgens mededeeling van een Nederlandsch krijgsgevangene liet de Deutsche commandant tenslotte draadloos om een eskader bommenwerpers en om mortieren verzoeken. Deze zijn ook inderdaad later in den middag verschenen en hebben de Nederlandsche stellingen hevig gebombardeerd, evenwel zonder resultaat. Teneinde een beter schootsveld te verkrijgen, waren de barakken door de Duitschers zelf in brand gestoken!

Ook Zondag werd tevergeefs gewacht op den Franschen pantserrein, die over de Moerdijkbrug zou komen. Om 17.00 echter verscheen aan den Zuidelijken oprit van de verkeersbrug een pantserwagen, die eenige granaten afschoot op Strijensas, welke in de weilanden terechtkwamen en geen schade veroorzaakten. Daarna kwam een lange gepantserde colonne, deels met licht oranje lappen op de radiatoren aangebracht. De kazemat werd eenige malen bevuurd. Twijfel bij alle Nederlanders. Was dit nu de aangekondigde Fransche of een Deutsche pantserdivisie? Den volgenden dag, Maandag 2den Pinksterdag, zou maar al te duidelijk blijken, dat het laatste het geval was geweest.

De boven beschreven voorvallen van Zondag 12 Mei moeten

nog aangevuld worden met dat van het lossen van het munitie-schip. Telefonisch ontving C.-M.C. bericht van Chef Staf Groep Kil, dat een schip met munitie in Strijensas zou aankomen en dat de munitie onmiddellijk moest worden gelost in de auto's van de artillerie-munitie-colonne. Daarna kwam bericht, dat het bedoelde schip op een mijn was geloopt en dat waarschijnlijk een ander schip zou volgen. C.-M.C. was juist op een inspectietocht en in de betonkazemat, toen op het Hollandsch Diep een motorschip naderde, begeleid door een klein torpedobootje en de Dordsche Kil invoer, hevig bevuurd van Willemsdorp uit. C.-M.C. spoedde zich naar Brugzicht en zag kort daarna beide schepen terugkeeren, weer het Hollandsch Diep opvaren en zich naar Strijensas begeven. De torpedoboot was, naar later bleek, zoo van kogels doorzeefd, dat ze bij Numansdorp tot zinken moest worden gebracht. Het motorschip voer de haven binnen. Het aanvankelijke vermoeden, t.w. dat het een Duitsche landingspoging zou zijn, bleek spoedig ongegrond. De boot was het eerst aangekondigde munitie-schip, dat dus niet op een mijn was geloopt. De schipper van Meteren uit Gorinchem bleek door het Duitsche vuur uit Willemsdorp te zijn gesneuveld, terwijl de stuurman zwaar gewond was. Niettemin slaagde deze er in het schip veilig in de kleine getijhaven binnen te brengen. In verband met het heldere zicht en de aanwezigheid van Duitsche vliegmachines besloot C.-M.C. het schip in de sluis te lossen en de ophaalbrug te doen zakken ter maskeering van het schip. Drie luchtdoel-mitrailleurs beveiligden de uiterst gevaarlijke lading. De lengte van het schip verhinderde, dat de buiten-sluisdeuren konden worden gesloten. Onmiddellijk werd de lossing met circa 40 burgers en 20 militairen begonnen. De munitiekisten werden zooveel mogelijk in de schaduw van de huizen en gebouwen geplaatst om de waarneming uit de lucht te bemoeilijken. Iederen keer, dat een Duitsche machine verscheen, werd het werk op het sein van den uitkijkpost gestopt en direct na verdwijning van de machine hervat. Een ongelooflijke discipline en ijver beheerschte het 60-tal samenwerkende burgers en militairen, dat zich volkomen bewust was, welk gevaarlijk werk zij verrichtten. Bij ontdekking zou één welgemikte bom het geheele dorpje met alle aanwezigen kunnen vernietigen. Toen het schip half gelost was, arriveerden de door den Duitschen commandant van Willemsdorp bestelde 20 bommenwerpers (zie boven). De situatie werd toen zoo gevaarlijk, dat C.-M.C. besloot

het schip weer in de buitenhaven te verhalen, hetgeen ongemerkt geschiedde. Intusschen waren de munitie-auto-colonnes aangekomen en onder een boomenrij opgesteld. Tijdens de pauzes in de lucht werden de kisten ingeladen. Tenslotte moest alle werk een uur gestaakt worden. Het werd om half acht na het vertrek der bommenwerpers hervat en om halftien was alles in de auto's geladen en naar Strijen vervoerd. Zelden zal een zoo groote zucht van verlichting geslaakt zijn als dien avond. De uitstekende houding en discipline ook van de niet-militairen heeft het mogelijk gemaakt, dat dit moeilijke karwei niet van de lucht uit opgemerkt en verstoord is geworden.

Een rustige nacht volgde. Slechts het geratel op de brug bewees, dat een onafgebroken stroom voertuigen hierover trok.

Maandagmorgen, 2de Pinksterdag, was de situatie nog onveranderd. Daar nog beschikt werd over een stuk 6 veld nabij Bouwlust (het stuk bij de haven van Strijensas was noodzakelijk voor de verdediging bij een eventueele landingspoging), werd door C.-M.C. en den Luitenant der Artillerie Dubru besloten hiermede een vuur af te geven op Willemsdorp en wel speciaal op het aan den ouden weg gelegen hotel, waarin zich de vijand had genesteld. Een schot werd gelost, doch ontketende zoo'n hevig vuur van de overzijde, die klaarblijkelijk in den nacht zeer versterkt was, dat van verder vuren moest worden afgezien, mede wegens het ontbreken van iedere vuurdekking ter plaatse.

Ook de Secties bij Brugzicht ontvingen 's Maandags hevig vuur. Zelfs werd getracht met een speciaal soort gepantserde granaten de bovenzijde van een boven den dijk uitstekende betonschuilplaats systematisch te vernielen. Door dit hevige vuur werd het eigen mitrailleurvuur zeer gehinderd. Slechts de bezetting der betonkazemat zat nog betrekkelijk veilig, hoewel ze met haar mitrailleur weinig kon uitrichten tegen de pantserwagens op de brug. Daarom werden na het van den Chef Staf ontvangen telefonische bevel om het vuur op de brug weer te heropenen slechts personenauto's en motorrijders bevuurd, af en toe met gunstig resultaat. Daar dit den vijand blijkbaar te veel hinderde, bracht deze 's Maandagsmiddags nabij het stoomgemaal bij Moerdijk op ca. 2 km afstand van de kazemat veldgeschut in stelling, dat met behulp van een waarnemingsvliegtuig met lichtkogels de beschieting van de kazemat begon. Aanvankelijk ontploften de granaten achter deze in de bouw- en weilanden, te midden van de koeien,

die rustig doorgingen met grazen. Ook de boerderij Bouwlust werd hevig beschoten. De aanwezigheid van den rivierdijk maakte het mogelijk dit bombardement van nabij te volgen. Tenslotte kwamen eenige voltreffers op de kazemat en kwam betongruis door de schietsleuf naar binnen. De bezetting voelde zich aanvankelijk niet erg op haar gemak, doch na eenigen tijd bleek, dat het beton goed weerstand bood. Het bombardement eindigde, nadat ca. 50 granaten waren verschoten. Slechts een laag van ca. 10 cm was verbrokken. De constructie dezer in 1935 gebouwde kazemat was dus uitermate goed.

De gesneuvelde schipper van Meteren werd Maandagmorgen op de kleine begraafplaats van Strijensas ter aarde besteld, waarbij de korporaal Fase, van beroep godsdienstonderwijzer, de eenvoudige plechtigheid regelde. De bescheiden en geldswaarden werden door den facteur de Koning naar den R.C. gebracht.

Het detachement was intusschen na de hergroepeering der in de Hoeksche Waard achtergebleven troepen ingedeeld bij het IIIde Bataljon, onder commando van Majoor van Maanen. Van dezen werd onverwacht Maandagmiddag 4 uur order tot terugtrekken op Strijen ontvangen. Er gingen geruchten, dat de vijand over de Kil was gekomen. Later bleek dit in zooverre juist te zijn, dat slechts een kleine verkenningspatrouille was gezien. Verder was de in den rug gelegen brug van Barendrecht door de Duitsche pantserwagens tenslotte geforceerd, waardoor de toestand in de Hoeksche Waard critiek dreigde te worden. De in 's-Gravendeel gelegerde artillerie, benevens de aldaar staande infanterietreinen, gaven het voorbeeld en trokken snel terug in Westelijke richting, nadat eenige Duitsche tanks van de Dordtsche zijde van het veer uit, het dorp 's-Gravendeel hadden bevuurd, waardoor de kerktoren, een kleine gashouder en een hotel beschadigd werden. Zwakke afdeelingen infanterie, waaronder de drie stukken zw. mitrs. met Luitenant Crabbendam bleven echter in hun stellingen tot Dinsdagmorgen, daar zij geen enkele noodzaak tot terugtrekken hadden bemerkt.

De order tot terugtrekken uit Strijensas moest opgevolgd worden, hoewel de bezetting van de betonkazemat, die juist bekomen was van den eersten schrik van het bombardement, op haar plaats wenschte te blijven. De order van C.-M.C. was echter geheel duidelijk en dus moest deze een 2den ordonnans naar de kazemat zenden met uitdrukkelijk bevel deze te verlaten.

De compagnie werd verzameld, de keuken, proviand- en goederenwagens gepakt. Zoo ook de administratieve bescheiden en een deel der cantinevoorraden. Wegens het luchtgevaar werd sectiesgewijze gemarcheerd met groote afstanden. Als laatste kwam de 3de Sectie (Vaandrig Kuipers) uit Brugzicht terug, die het de laatste uren zoo zwaar te verduren had gehad met vuur van wapenen van uiteenlopende soorten, dat zij slechts met moeite had kunnen standhouden. Zij voerde een gewonde met zich (dpl. Schrama), doch had haar mitrailleurs moeten achterlaten, na deze onbruikbaar te hebben gemaakt. Het hevige vuur was vermoedelijk een gevolg van de overtochtspoging van den vorigen dag, waarover de Duitschers zeer bezorgd waren geweest!

Tenslotte had het geheele detachement het dorpje verlaten. De eerste secties waren intusschen bij de hoeve Steenplaats gearriveerd, waar in de nabijheid eenige vijandelijke granaten waren neergekomen en waar ook de 3de Compagnie arriveerde. Wegens het vermeende gevaar van pantserwagens en de groote vermoedheid van velen na vier dagen strijden, was de stemming in hooge mate nerveus en kostte het moeite het geheel ordelijk te doen verlopen. Autobussen werden voor vijandelijke vechtwagens aangezien, een terugtrekkende eigen colonne op 500 m afstand zagen sommigen voor den vijand aan. Gelukkig was de tucht nog voldoende om onheil door schieten op den eigen troep te voorkomen. Met behulp van alle krachten werd weer stelling genomen met het eenig overgebleven stuk 6 veld als afweer tegen pantserwagens als zwaartepunt der verdediging. Juist was de nieuwe opstelling buiten Strijen ingenomen, toen een bevel tot verder terugtrekken op het dorp werd ontvangen. Hier zou gedurende den nacht in stellingen gelegerd worden. De keukenwagen van de M.C. had een plaats gekozen onder het geboomte bij de kerk en het kokspersoneel had voor een uitstekend maal gezorgd, hetwelk met graagte werd verorberd en de stemming weer op peil bracht. Later bleek, dat dit de eenig beschikbare keukenwagen van het bataljon was, daar de andere wagens of in der haast achtergelaten dan wel verder naar achteren doorgereden waren en het contact met hun troep verloren hadden.

Op de avondbespreking der officieren deelde de B.C. mede, dat de oude stellingen den volgenden dag opnieuw zouden worden bezet, daar inmiddels gebleken was, dat de Duitschers niet over de Kil waren gekomen! In verband met het hevige vuur bij Brug-

zicht, in den Mariapolder gelegen, besloot C.-M.C. in dat geval een stelling in te nemen achter den slaperdijk en den Mariapolder zoo mogelijk onder water te zetten. Daartoe werd onmiddellijk telefonisch contact gezocht met Strijensas en aan den voorman der griendwerkers order gegeven de uitwateringssluizen van den Mariapolder te openen.

De nacht verliep rustig, met uitzondering van een onderbreking, toen een aantal door een luchtbombardement gewonde burgers in het gebouw Salvatori, het oude Bataljonsbureel, werd binnengebracht. De Bat.-arts dr. v. d. Velde hielp hen.

Om 4 uur 's morgens liet de B.C. het bevel Alarm geven. Spoedig bleek, dat er nog geen vijand op Beierland was gezien en zelfs kwam een motorrijder uit 's-Gravendeel binnen met berichten, dat enkele Secties Infanterie daar nog standhielden.

Inmiddels had de B.C. nieuwe orders ontvangen en wel voor een terugtocht via Klaaswaal naar Nieuw-Beierland. De M.C. met één stuk 6 veld en een sectie tirailleurs was aangewezen als achterhoede van het Bataljon. De andere compagnieën en de nog aanwezige gedeelten van den Bataljonstrein marcheerden om 5.00 af met een Sectie zw. mitrs. van M.C.-III (Luitenant Voerman) op auto's als voorspits en afweer tegen vliegtuigen. Het stuk 6 veld met een stuk Vickers mitr. van 12 M.C. op een auto, het geheel onder commando van Luitenant Dubru, werd achterspits. Met groote afstanden marcheerden de Secties over den aanvankelijk geheel ongedekten weg. Daarna werd de achterspits aangetrokken en op de volgende zijwegen werden zw. mitrs. geplaatst. Op deze wijze was Strijen om ca. 6.00 ontruimd. Juist bijtijds, want eenige uren later verschenen bombardeervliegtuigen, die talrijke huizen van Cillaarshoek, Strijen en Strijensas verwoestten en dooden onder de burgerbevolking veroorzaakten.

Het terugtrekkende Bataljon marcheerde verder langs een door een dubbele rij boomen beschaduwden weg; meermalen moest tijdelijk halt worden gehouden wegens luchtgevaar. De troep was dan in een minimum van tijd verspreid en gedekt. Op deze wijze werd om ca. 12.00 Klaaswaal bereikt, waar door de zorgen van commandant Voorspits (Lt. Voerman) een bakker groote hoeveelheden met boter besmeerde sneden bruin brood uitdeelde. Daarna werd de marsch voortgezet, gedeeltelijk met behulp van autobussen tot het dorpje Zuidzijde, nabij Nieuw-Beierland, werd bereikt. Hier werd halt gehouden en een lange

rust genomen. Het was een prachtig mooie, warme, zonnige dag, welke een ieder tot rust deed komen.

De order voor den B.C. was: te wachten tot het veer van Hekelingen bij Nieuw-Beierland voor den overtocht van het Bataljon beschikbaar was. Dit wachten duurde tot in den avond. De koks hadden intusschen een zoo groot mogelijke hoeveelheid capucijners met spek (het noodrantsoen) gereed gemaakt, hetwelk snel in de hongerige magen verdween. Toen orders uitbleven, werd besloten de compagnieën te legeren in eenige boerderijen en huizen en alle wegen op daarvoor geschikte plaatsen af te sluiten. De hoofdweg weer met het stuk 6 veld, de zijwegen met zware mitrailleurs. Ook deze bevelen werden goed uitgevoerd en de niet voor bewaking ingedeelden genoten van een diepen slaap. Het bericht, dat dien avond (Dinsdag 14 Mei) reeds een wapenstilstand was gesloten, was dien nacht wegens het ontbreken van alle verbindingen niet tot het Bataljon doorgedrongen. Het vijftal kantonnementswachten bleef den geheelen nacht gevechtsklaar.

Om 4.30 in den morgen begaf C.-M.C. zich na overleg met den B.C. naar Nieuw-Beierland, waar hem het treurige bericht van de capitulatie door kapitein Kalkman van den Staf van Groep Kil werd medegedeeld. Spoedig daarna kwam de officieele bevestiging daarvan in den vorm van een z.g. Gramschap van den Groepscommandant, Kolonel van Andel. Slechts weinigen hadden geen moeite hun aandoening te beheerschen. Gelukkig was er nog veel te regelen, waardoor men werd afgeleid. De wapens moesten ontladen worden, de compagnieën werden verzameld en marcheerden naar het veer. Hier voegde tot groote vreugde en opluchting van alle mitraillisten, Luitenant Crabbendam met drie stukken zich wederom bij zijn compagnie. Welk een weerzien na zoovele bange dagen en vreeselijke geruchten. Slechts één stuk (9 man) was verdwenen en alle berichten daarover ontbraken.

Het veer bij Hekelingen bood een merkwaardig schouwspel. Lange onafgebroken rijen van voertuigen en stukken geschut van de meest uiteenlopende soorten wachtten op hun beurt om overgezet te worden over het snelstroomend Spui, de scheiding tusschen Beierland en Voorne—Putten. Tenslotte was het Bataljon overgezet en werd in goede orde via Simonshaven naar Zuidland gemarcheerd.

Onderweg begroette de Overste de overblijfselen van zijn zwaar gehavende Regiment. Het 1ste Bataljon, dat het eiland van

Dordrecht had verdedigd, was geheel uit elkaar geslagen. Van het IIde Bataljon waren de 3de en de M.C. teruggekeerd, terwijl slechts geringe restanten van de 1ste en 2de compagnie zonder officieren den weg naar Zuidland hadden kunnen vinden. Met veel vreugde werden voortdurend oude bekenden begroet en gelukwenschen gewisseld, dat men heelhuids uit den strijd was gekomen. Van den Bat.Staf was de Luitenant-Adjudant (Mr. v. d. Have) gesneuveld, benevens eenige onderofficieren en manschappen. De B.C. was in krijgsgevangenschap. De verplegingsofficier Luitenant Tieleman was echter present en had zijn maatregelen reeds genomen. Ook de beide Bataljonsartsen, de doktoren Blad en Wink, waren weer present en vol verhalen over hun werk in 's-Gravendeel in de spanningsvolle oorlogsdagen. In het vredige dorpje Zuidland was het bij de aankomst van de Bataljons een enorme drukte. Talrijke treinen verstopten de straten, zoodat eerst orde moest worden geschapen. Dit gelukte weldra. De treinen werden op de Markt bij de Kerk verzameld. Kwartieren waren aangewezen en nog denzelfden middag werd met de ontwapening van den troep begonnen. Geweren, karabijnen, pistolen, munitie, alles wat gedurende zoovele maanden met groote zorg behandeld was, werd op een hoop gelegd, alsof het oud vuil was. De zin voor orde en netheid was nog aanwezig, toen bleek dat de onderofficieren-mitraillisten alle wapens zorgvuldig lieten sorteeren en tellen, juist alsof het einde van een manoeuvre was, in plaats van een verschrikkelijke werkelijkheid. De wapens werden op auto's geladen en naar Spijkenisse gereden, waar zij in een groot park aan de Duitsche instanties werden afgeleverd. Een en ander ging zonder formaliteiten. Een telling bleek zelfs overbodig. Ook de mitrailleurs en het stuk 6 veld gingen denzelfden weg.

Donderdag 16 Mei kwam de reactie. Het was alsof men een klap op zijn hoofd had gehad. Velen liepen gedeeltelijk versuft door het dorp. Alle energie leek verdwenen. Slechts de verplegingsofficier (Lt. Tieleman) was onvermoeid in de weer om voor de overgebleven 400 man te zorgen. Van de 23 officieren, die het IIe Bataljon aanvankelijk telde, waren er slechts 13 in Zuidland. De overige krijgsgevangen of gesneuveld.

Vrijdag 17 Mei riep Overste Stroink alle mannen van 28 R.I. bijeen in de nieuwe dorpskerk. Onder diepe stilte hoorde men zijn toespraak aan, waarin hij o.a. de gesneuvelden herdacht. De veldprediker, Ds. Molenaar, had eveneens aller aandacht, waarna

gezamenlijk het „Wilhelmus" werd gezongen, hetgeen diep ontroerend was.

Deze bijeenkomst was een keerpunt. Het leek, of daarna de oude energie weer begon terug te keeren en dat het gevoel van verslagenheid afnam. Men ging weer plannen maken, zelfs de papierwinkel begon, zij het nog in bescheiden afmeting, te herleven. De negen dagen van afwachting in Zuidland vielen een ieder zeer lang, ondanks de groote gastvrijheid der burgerij, die niets naliet om de militairen ter wille te zijn. De officieren van het IIde Bataljon hadden een zeer gastvrij tehuis gevonden bij den heer Loeff.

Langzamerhand keerden talrijke overlevenden terug, waaronder de B.C., Majoor Ravelli, de C.-2-II, Kapitein Belgraver en zijn luitenanten, die uit het krijgsgevangenkamp bij den Moerdijk waren vrijgelaten om zich naar hun Regiment te begeven.

De M.C. was gelegerd in de School met den Bijbel van Zuidland en kwam spoedig weer geheel op haar verhaal, vooral toen bericht binnenkwam, dat ook de negen vermisten van de 1ste Sectie nog in leven waren. Wonder boven wonder was dus geen der mitraillisten gesneuveld, ondanks den hevigen strijd. Met de andere Compn. van het IIde Bat. was dit helaas niet het geval.

Met vreugde werd de order om naar Strijen terug te keeren op 24 Mei uitgevoerd. Voor de laatste maal werd kwartier gemaakt voor de compagnie. Het Bureau kreeg een plaatsje in het aardige Raadhuis van Strijen en ondervond alle medewerking van Burgemeester Bolman.

Zaterdag 25 Mei kreeg 50% der compagnie toestemming naar huis te gaan. De beslissing, wie wel en wie niet mocht gaan en de afscheidstoespraak van den C.-M.C. op Zaterdagmorgen, vormden voor dezen geen gemakkelijke taak. De overblijvenden moesten zich er in schikken nog eenige dagen te wachten, vóór zij hun gezin terugzagen. Daar in de daarop volgende week meerderen, waaronder de Vaandrig en de C.C. ook met groot-verlof gingen, kan 25 Mei gevoegelijk als opheffingsdatum van de M.C. worden beschouwd.

In Strijen werden ook de rekeningen gepresenteerd voor de vorderingen gedurende de oorlogsdagen. Eén daarvan, die de werkzaamheden der burgerbevolking illustreert en hierachter wordt afgedrukt ¹⁾, spreekt voor zichzelf.

Lt. Crabbendam bleef met een gering aantal onderofficieren en

manschappen achter, die later bij den Opbouwdienst werden ingedeeld. Het stemt tot voldoening, dat het overgrootste gedeelte van de mitrailleuristen er spoedig in geslaagd is een werkkring in de maatschappij terug te vinden.

Besluit.

Het voorgaande verslag van de wederwaardigheden van een mitrailleur-compagnie moge een indruk geven van de omstandigheden, waaronder moest worden gehandeld en van de onverwachte situaties, waarvoor een compagnie in den oorlog kan worden geplaatst.

Zoowel het materiaal als het personeel van de compagnie hebben in het algemeen aan de verwachtingen beantwoord. De Schwarzlose-mitrailleurs bleken een betrouwbaar wapen te zijn, waarmee ook op middelbare afstanden (boven 1000 m) voldoende uitwerking kan worden verkregen. De Nederlandsche soldaat heeft in het algemeen onder moeilijke omstandigheden op rustige wijze zijn plicht gedaan en zich snel aangepast aan de voor ieder onbekende oorlogsomstandigheden.

Het is niet mogelijk geweest om in het verslag meer namen te vermelden, hoewel vele staaltjes van persoonlijke moed en beleid zijn waargenomen.

De verschrikkelijke oorlogsdagen waren voor ieder, die ze medemaakte een proef, zoowel van zijn moreel als van zijn fysiek, welke bijzonder leerzaam is geweest voor de zelfkennis van het individu en voor het begripen van zijn kameraden. Waarschijnlijk is dit het eenige waardevolle overblijfsel uit de oorlogsdagen.

Overveen, November 1940.

¹⁾ *H. Jonas Jzn., Buitendijk 3, Strijensas.*

Rekening van de werkzaamheden, verricht op bevel van
Kapitein Rinse te Strijensas.

<i>Vrijdag 10 Mei</i> griendhout gehakt door 49 man à <i>f</i> 2,— de man	<i>f</i> 98,—
Rietschelven verwerkt door 9 man à <i>f</i> 1,20 de man	..... <i>f</i> 10,80
<i>Zaterd. 11 Mei</i> griendhout gehakt door 25 man à <i>f</i> 2,— de man	<i>f</i> 50,—
<i>Zondag 12 Mei</i> een schip met munitie gelost door 41 man à	
<i>f</i> 2,— de man	..... <i>f</i> 82,—
<i>Maandag 13 Mei</i> een graf gedolven en het begraven van den	
schipper van het munitieschip door 4 man à <i>f</i> 1,— de man	<i>f</i> 4,—
<i>Dinsdag 14 Mei</i> openen van de sluis van de Mariapolder door	
2 man à <i>f</i> 1,— de man	..... <i>f</i> 2,—
Voor regeling en toezicht van deze werkzaamheden	..... <i>f</i> 20,—

f 266,80

Strijensas, 11 Juni 1940.

H. JONAS Jz.